

УДК 349.4 (477)

DOI <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i93.3310>

Т. В. Лісова

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ВІДНОВЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Постановка проблеми. В умовах подальшого стрімкого погіршення стану земель в Україні першочергового вирішення потребує проблема зупинення подальшого погіршення стану земель та їх відновлення. Розв'язання цієї проблеми вимагає застосування комплексного підходу, провідна роль у якому належить правовому механізму відновлення земель. У контексті зазначеного необхідним є дослідження його теоретичних засад, змісту та особливостей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Формулювання конструкції «механізм правового регулювання», з'ясування його складових має доволі важливе значення для юридичної науки, починаючи від моменту її формування. Перші наукові доробки щодо цього поняття були напрацьовані ще за радянську добу. Саме в той період історичного розвитку держави і права з'являються перші дослідження, самостійним предметом вивчення яких стає механізм правового регулювання. Не втрачає своєї актуальності це питання і сьогодні: зазначена наукова проблема знайшла своє місце насамперед у працях А.П. Баранова, О.М. Калашника, Ю.В. Кривицького, О.М. Куракіна, О.В. Малька, М.І. Матузова, М.Ю. Осипова, О.В. Семчика, В.Є. Сизова, В.М. Сирих, Я.В. Сімутіної, О.Ф. Скакун, Т.І. Тарахонич, О.Ф. Черданцева, С.В. Шарабанова та ін. Проте в умовах близького до критичного стану земель, поширення процесів їх деградації особливої актуальності набуває дослідження правового механізму відновлення земель.

Мета дослідження полягає в аналізі правового механізму відновлення земель, його змісту, структури та особливостей.

Результати. Насамперед необхідно з'ясувати, що в цілому становить собою термін «механізм». Окремі дослідники трактують його як систему, спосіб, що встановлює порядок того чи іншого виду діяльності [1, с. 63]. Така система складається із сукупності складників, що перебувають у певному взаємозв'язку і спрямовані на виконання спільної мети [2, с. 110].

Поняття «механізм» у словникових джерелах тлумачиться як внутрішня побудова, система, поєднання станів і процесів, з яких складається те чи інше явище [3, с. 523], як сукупність сполучених елементів, що здійснюють рух у заданому напрямку [4, с. 380].

Першим фундаментальним дослідженням розглядуваного поняття є наукова праця С.С. Алексеєва, в якій він пропонує власну його дефініцію: механізм правового регулювання – це сукупність юридичних засобів, яка характеризується єдністю й за допомогою якої забезпечується правовий вплив на суспільні відносини. Запропонований ученим підхід до формулювання досліджуваної правової конструкції визначення дефініції «механізм правового регулювання» можна вважати класичним. Із погляду науковця, поняттям механізму охоплено дві сторони

правового регулювання. По-перше, це гарантія правового впливу на суспільні відносини за допомогою сукупності правових засобів, тобто забезпечення ефективності такого впливу. По-друге, це внутрішня побудова такого механізму, його окремі складники, що характеризуються єдністю, хоча й виконують окремі специфічні функції. Науковець розмежовує терміни «механізм» і «структура», доводячи при цьому, що остання становить собою сукупність організаційних сторін (форм) правового регулювання, основними з яких є правотворча й правозастосовна діяльність компетентних органів [5, с. 30–34].

Підтримуючи позицію С.С. Алексєєва, А.В. Васильєв наголошує, що правове регулювання – це система не просто правових, а державно-правових засобів, за допомогою яких право впливає на суспільні відносини [6, с. 124].

Механізм правового регулювання, як констатує О.Ф. Скакун, полягає в єдиній системі правових засобів, способів і форм, яка переводить нормативність права в упорядкованість суспільних відносин, а також забезпечує інтереси суб'єктів права й установлює правопорядок, тобто йдеться про зміну «належного» у праві на «суще» [7, с. 540].

А.О. Абрамова в категорії «механізм правового регулювання» вбачає нормативно-організований і послідовно здійснюваний комплексний процес, спрямований на результативне втілення в життя правових норм за допомогою адекватних правових засобів [8, с. 15]. Цим формулюванням дослідниця фактично ототожнює механізм правового регулювання з механізмом реалізації правових норм.

М.Ю. Осипов розглядає механізм правового регулювання як різновид правового механізму, що становить собою організовану систему юридичних засобів, яка спрямована на встановлення суспільних відносин, що входять до предмета правового регулювання шляхом надання їм юридичної форми за посередництвом саме методу правового регулювання [9, с. 16].

К.В. Шундіков, проаналізувавши правовий механізм, наголошує на необхідності розмежування категорій «правовий механізм» і «правова процедура». Правова процедура є лише структурним елементом правового механізму, який характеризується також інструментальним оснащенням, а не лише формально-процедурними складниками [10, с. 15, 19].

Як наголошує А.В. Коструба, механізм правового регулювання є системою правових елементів, яка допомагає встановити не тільки взаємозв'язок між правовими нормами, юридичним фактом, правовідносинами й актами правореалізації, а й особливості впливу норм права на правовідносини в реальній дійсності [11, с. 45].

Як підкреслює Я.В. Сімутіна, механізму правового регулювання притаманні результативність, ефективність і дієвість права. Він охоплює відповідні елементи, що сприяють здійсненню самого процесу правового регулювання [12, с. 191].

Вивчаючи механізм правового регулювання цивільних відносин, О.М. Калашник переконує, що це система правових засобів, організованих у певній послідовності і спрямованих на впорядкування, регулювання, закріплення, розвиток і вдосконалення цивільних відносин на засадах основоположних принципів права [13, с. 144].

Слід підкреслити, що серед учених бракує єдності в розумінні категорії «механізм правового регулювання», але всіх об'єднує погляд на неї як на певну

систему правових засобів, за допомогою яких відбувається впорядкування суспільних відносин. Вони вбачають у ній відповідну комплексність, стверджуючи, що до складу цього поняття входять різні види правових засобів.

О.М. Куракін, досліджуючи структуру механізму правового регулювання, доводить, що він є системою засобів, що гарантують дію права у процесі правової регламентації, а також його динаміку [14, с. 48–49].

Г.З. Качибая перекоонує, це поняття створює логічно завершену систему, а сам механізм приводиться в дію правовими відносинами і з його допомогою правова норма перетворюється на правопорядок. Інакше кажучи, реалізація права це процес, що здійснюється в межах останніх. Як впливає із цього твердження, саме правовідносини є зв'язуючою ланкою між нормою права і правопорядком. При цьому науковець фактично ототожнює механізм правового регулювання з механізмом реалізації права [15, с. 44–45].

Як доводить Ю.В. Кривицький, механізм правового регулювання становить собою систему правових засобів, яка забезпечує стабільність суспільних відносин шляхом поєднання індивідуальних, громадських і державних інтересів з метою створення умов для прогресивного розвитку особистості. Інакше кажучи, це стійкий комплекс взаємопов'язаних правових інструментів, які для досягнення відповідної мети повинні працювати як єдине ціле [16, с. 77–78].

На системному характері правового механізму зупиняється Р.Б. Прилуцький, у своєму дослідженні підкреслюючи, що будь-якому явищу або процесу (як механізму) властиві такі ознаки, як-то: складність структури, системність та узгодження між собою його елементів, здатність до динамічного руху до досягнення відповідної мети, схильність як до самокерування, так і до зовнішнього управління ним [17, с. 34].

В.С. Сизов розглядає механізм правового регулювання як соціально-правову категорію, завданням якої є гарантування найважливіших умов для збереження й відтворення суспільства, оскільки він виконує функцію забезпечення збалансованості й раціональності суспільних відносин, а значить, і збереження стабільності в суспільстві [18, с. 164].

Проведений детальний аналіз наукових праць показав, що низка науковців виходять за межі механізму правового регулювання тих чи інших правовідносин. Зокрема, О.В. Радченко, дослідивши механізм державного управління, трактує його продуктом організованої діяльності людини і вважає, що він становить собою системну сукупність інституцій, структур, послідовних дій, форм, станів і процесів у державі, мета якої реалізація інтересів і потреб людини й вирішення нагальних суспільно-політичних проблем. Це поняття є формою організації функцій держави органами державного управління, що забезпечує регламентацію суспільної життєдіяльності на підставі усталених суспільних цінностей, правил і норм [19, с. 24].

О.В. Семчик, провівши комплексне вивчення механізму реалізації прав на землі залізничного транспорту, розкрив цю категорію як сукупність взаємопов'язаних об'єктивних і суб'єктивних елементів, які дозволяють суб'єктові правовідносин з урахуванням інтересів інших осіб перетворити належні йому юридично закріплені можливості на фактичну поведінку для особистих потреб та інтересів [20, с. 47–48].

Сукупністю правових засобів, спрямованих на забезпечення здійснення правових норм у конкретних правовідносинах, вважає механізм реалізації права В.М. Сирих. Серед названих засобів науковець виокремлює: методи тлумачення норм права; договори й угоди; правові засоби, використовувані державою з метою охорони й забезпечення належного виконання зобов'язань учасниками тих чи інших правовідносин; правозастовні акти [21, с. 167].

З погляду М.Д. Гнатюка, механізм реалізації права – це підсистема механізму правового регулювання, до складу якого входять регулятивні й охоронні засоби, за допомогою яких право втілюється в поведінці суб'єктів, що залежить від їх вольової діяльності, здійснюваної з метою досягнення конкретного правового результату [22, с. 4].

Є сенс констатувати, що категорії «механізм правового регулювання» і «правове регулювання» нерозривно пов'язані між собою, оскільки останнє має свій механізм. Правове регулювання розглядається як результативний, нормативно-організаційний вплив за допомогою системи правових засобів на суспільні відносини з метою їх упорядкування, охорони й розвитку відповідно до суспільних потреб [23, с. 145]. Станом на сьогодні існують два погляди на правове регулювання суспільних відносин: а) правове регулювання, як процес впливу держави на суспільні відносини через норми права, ґрунтується на предметі й методі такого регулювання; б) воно є сукупністю норм права, що регламентують ті чи інші суспільні відносини [24, с. 42].

Що стосується елементів механізму правового регулювання, в юридичній науці сформувався також два підходи. Відповідно до першого йдеться про сукупність елементів, які беруть участь у впорядкуванні земельних відносин. До таких елементів належать: норми права, нормативно-правові акти, юридичні факти, правові відносини, тлумачення й реалізація права, законність, правосвідомість, правова культура, як правомірна, так і протиправна поведінка, юридична відповідальність.

Другий підхід є дещо вужчим. Його прихильники до складу механізму правового регулювання відносять лише правові норми, нормативно-правові акти, правовідносини, реалізацію права й законність.

Так, Ю.В. Кривицький зауважує, що такі юридичні явища, як правова культура і правосвідомість, належать до суб'єктивної сфери правової дійсності, отже, вони не є юридичними засобами й не належать до елементів розглядуваного механізму. Що ж до тлумачення й реалізації права, їх слід вважати стадіями правового регулювання [16, с. 77].

О.Ф. Скакун переконує, категорія «механізм правового регулювання» є достатньо значною за обсягом. До її складу входять усі явища правової дійсності: а) засоби (норми права, рішення судів та ін.), б) способи (дозволення, зобов'язування, заборона) і форми (використання, виконання, дотримання, застосування) [7, с. 540].

Склад елементів механізму правового регулювання, на думку М.І. Матузова, охоплює не лише норми права, правовідносини, суб'єктивні права й обов'язки, правозастовні акти, юридичні факти, а й організаційну діяльність відповідних органів і їх посадових осіб, що, на його думку, забезпечує функціонування всього комплексу правових засобів та їх ефективність [25, с. 58–60].

Ю.І. Гревцов до елементів механізму правового регулювання включає: суб'єктів права, юридичні факти, правозастосовну практику, правозастосовні акти, діяльність з узагальнення законодавства і його роз'яснення, а також діяльність учених-правників щодо аналізу й коментування основних закономірностей правотворчості і правозастосування, громадську думку про право і зміст законодавства [26, с. 46]. Проте в даному випадку, як вбачається, йдеться про складники механізму реалізації права, а не механізму правового регулювання.

З точки зору М.Ю. Осипова, складниками механізму правового регулювання повинні бути не статичні елементи (як-то правові норми, правовідносини, акти реалізації прав та обов'язків), а динамічні. Зокрема, йдеться про регламентацію: а) процесу встановлення юридичних норм та індивідуальних приписів, що не є результатом правозастосування; б) суспільних відносин; в) процесу реалізації прав та обов'язків учасників правовідносин; г) процесу правозастосування [27, с. 136–141]. Що ж стосується механізму реалізації права, то він становить собою систему юридичних засобів, за допомогою яких право втілюється в життя. Ідеться про норми права, індивідуальні приписи, юридичні факти, правовідносини, акти реалізації прав та обов'язків [9, с. 17–18]. Як бачимо, вчений чітко розмежував структуру механізму правового регулювання й механізму реалізації права.

У той же час маємо зауважити, що не всі науковці розмежовують розглянуті вище категорії. Так, С.В. Шарабанов вважає, що структура механізму правового регулювання повинна бути логічно поділеною, а визначені й розмежовані мають бути його структурні елементи. Перше місце – за принципами права як основи існування інших елементів, далі – норма права, правовідносини, юридичні факти і правотворчість [28, с. 10].

Як зазначає Т.І. Тарахонич, механізм правового регулювання є системним комплексом юридичних засобів, що мають структурну єдність, логічну послідовність, а його специфічні функції виконують відповідні завдання, впливають на свідомість і поведінку суб'єктів [29, с. 17].

Ознаками правового регулювання, з погляду учених-теоретиків, слід назвати: а) це різновид соціального регулювання; б) за його допомогою відносини між суб'єктами набувають певної правової форми; в) конкретність характеру й тісний зв'язок з реальними відносинами; г) йому властивий цілеспрямований характер; д) здійснюється за допомогою правових засобів; е) забезпечує виконання правових норм [7, с. 530]. При цьому безпосередньо правовими засобами виступають юридичні норми, господарський договір, рахунок у банку, санкції, заходи заохочення, які є інструментами реалізації сили й цінності права [23, с. 151–152].

Досить цікавим є науковий підхід до тлумачення механізму правового регулювання як теоретико-методологічної категорії. Так, вона дозволяє виявити місце функцій і юридичних тонкощів правових засобів на різних стадіях цього процесу й забезпечує можливість уявити всі правові засоби в їх єдності і взаємозв'язку, продемонструвати їх спільну сутність як підґрунтя правового регулювання [16, с. 78].

Як констатує С.С. Алексєєв, процес правового регулювання складається з трьох основних стадій, а саме: а) регламентація суспільних відносин, які потребують правового регулювання; б) дія юридичних норм, у результаті чого виникають або

змінюються правовідносини; в) реалізація суб'єктивних юридичних прав та обов'язків, що забезпечує досягнення цим процесом своєї мети – їх відбиття в поведінці конкретних осіб. Цим стадіям відповідають основні елементи механізму правового регулювання, як-от: а) юридичні норми як головний юридичний засіб регламентації суспільних відносин; б) правовідносини як основний важіль забезпечення дії права щодо конкретних осіб; в) акти реалізації суб'єктивних юридичних прав та обов'язків як головний засіб, за допомогою якого втілюються в життя юридичні права й обов'язки в поведінці конкретних суб'єктів. Крім того, до названих елементів механізму належать також нормативно-правові акти, правосвідомість і правова культура [5, с. 34–35].

В.М. Сирих механізм правового регулювання відповідно до стадій правового регулювання поділяє на три компоненти: це механізм: правотворчості, реалізації норм права і державного примусу [21, с. 167].

Структуру правового регулювання становлять насамперед такі методи і способи правового регулювання, як дозволення, заборона й зобов'язування. Дозволення полягає в наданні особі права на власні активні дії; для заборони характерним є покладання на особу обов'язку утримуватися від здійснення тих чи інших дій; позитивне зобов'язування – це покладання на особу обов'язку активно діяти [23, с. 157].

О.Ф. Скакун, підкреслюючи взаємозв'язок зазначених способів (методів) правового регулювання, переконує, що їм відповідають три різновиди правових норм – дозволяюча, зобов'язуюча й забороняюча, а також три форми реалізації права – використання, виконання й дотримання [7, с. 538]. Проте досліджуване поняття потребує вдосконалення. Так, А.П. Баранов, розглядаючи механізм правового регулювання як процесуальну систему, підкреслює, що вона повинна включати процес створення правових норм, їх наступне застосування й реалізацію, а також контроль за їх ефективністю. Лише за таких умов його можна вважати дієвою процесуальною системою [24, с. 42–43].

Незважаючи на брак у наукових працях одностайного підходу до формулювання механізму правового регулювання та його структури, спільним у них є те, що він складається із цілісної системи правових засобів, які є взаємопов'язаними, характеризуються безпосереднім взаємовпливом та об'єднані єдиною метою – забезпечення правового регулювання.

Правовий механізм відновлення земель також складається з відповідних складників, об'єднаних прагненням досягти конкретної мети – відновлення якісного стану земель сільськогосподарського призначення, продуктивності земель лісогосподарського призначення, відповідних функцій інших земель несільськогосподарського призначення, належного стану порушених земель, які якраз і мають становити злагоджену систему. Зазначений механізм об'єднує правові норми, присвячені регламентації заходів відновлення земель (попередніх та основних), відшкодуванню втрат сільськогосподарського й лісогосподарського виробництва. У правовому механізмі відновлення земель саме юридичні норми спрямовані на нормативну регламентацію суспільних відносин у зазначеній царині, що забезпечує їх єдність, сталість і належну впорядкованість. Головним засобом забезпечення дії юридичних норм виступають правовідносини. Правове підґрунтя в такому

механізмі забезпечують нормативні юридичні акти – закони й підзаконні нормативно-правові акти. Сьогодні назріла нагальна потреба розроблення і прийняття окремого закону – «Про відновлення земель», у якому доцільно передбачити особливості відновлення земель різних категорій. Земельне законодавство не містить дефініції «відновлення земель», що звичайно ж, ускладнює його відмежування від поняття «охорона земель». Вважаємо за необхідне внести зміни до Земельного кодексу України й доповнити його окремим розділом, у якому обов'язково закріпити визначення категорії «відновлення земель» і вказати на заходи цієї процедури. Важливою ланкою у правовому механізмі відновлення земель є також такі індивідуальні акти, як припис, розпорядження про припинення господарського використання земельної ділянки; висновок про доцільність її консервації та ін.

Вагомим складником правового механізму відновлення земель виступає юридична відповідальність за порушення законодавства в цій сфері. Настав час посилити правову відповідальність власників земельних ділянок за погіршення якісного стану останніх та ігнорування заходів їх відновлення. До складу розглядуваного механізму потрібно віднести й забезпечення економічного стимулювання власників земельних ділянок і землекористувачів до раціонального їх використання і своєчасного відновлення попереднього якісного стану земель деградованих, малопродуктивних, належного стану порушених з урахуванням їх цільового призначення шляхом вжиття таких заходів, як консервація, рекультивация, меліорація земель тощо. Цей процес повинен бути законодавчо забезпеченим імперативом як для власників земельних ділянок, так і для землекористувачів.

Слушною видається пропозиція дослідників порушеної проблематики стосовно: а) запровадження дієвої системи контролю за якісними й кількісними показниками земель (ґрунтів) як під час їх передачі в оренду, так і після завершення строку цього договору, б) розроблення системи компенсації власникові земельної ділянки за завдану шкоду землям (зокрема, ґрунтам), основними критеріями визначення якої мають бути величина втрат сільгосппродукції, погіршення продуктивних властивостей землі (за абсолютними й відносними показниками), а також обсяг витрат на ліквідацію наслідків [30, с. 8]. Саме в такий спосіб механізм відновлення земель зможе набувати системного характеру.

Настав час забезпечити дієву реалізацію положень чинного законодавства, що стосується відновлення земель, шляхом внесення до нього змін, прийняття нових нормативно-правових актів у досліджуваній царині, закріплення обов'язків власників і користувачів земельних ділянок, а також інших суб'єктів своєчасно їх відновлювати, якщо їх дії призвели до втрати первісного якісного стану земель чи порушення їх рельєфу. Необхідним є «поштовх» законодавця, який би запустив цей механізм. Варто посилити відповідальність, а також створити й забезпечити функціонування належного рівня стимулювання власників земельних ділянок і землекористувачів до необхідності запровадження процедури відновлення земель. Доцільним буде й удосконалення системи моніторингу за станом земель і ґрунтів з урахуванням європейського досвіду.

Не менш важливими складниками правового механізму відновлення земель є правосвідомість і правова культура. Таким чином, важливе значення матиме

просвітницька робота з населенням із залученням фахівців навчальних закладів і науково-дослідних інститутів відповідного профілю, спрямована на розкриття значущості земель (особливо ґрунтів) та їх особливої охорони за Конституцією України. Має свою значущість і формування в кожного члена суспільства усвідомлення важливості збереження якісного стану земель як основного національного багатства, а в разі погіршення – його своєчасного відновлення.

Висновки. Отже, правовим механізмом відновлення земель слід вважати певний правовий інструментарій, складники якого становлять собою певний комплекс, органічно поєднані й підпорядковані реалізації єдиної мети – відновлення якісного стану земель сільськогосподарського призначення, продуктивності земель лісгосподарського призначення, відповідних функцій інших земель несільськогосподарського призначення й належного стану порушених земель.

Література

1. Лазарева О. В. Методичні аспекти формування економіко-екологічного механізму управління землекористуванням. *Економіка АПК*. 2006. № 12. С. 62–65.
2. Головіна О. Л. Формування збалансованого землекористування в сільському господарстві. *Збалансоване природокористування*. 2017. № 3. С. 108–112.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / упоряд. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. Энциклопедический словарь / под ред. Б. А. Введенского. Москва : Гос. науч. издат. «Большая советская энциклопедия». Т. 2. 1954. 720 с.
5. Алексеев С. С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. Москва : Юрид. лит., 1966. 187 с.
6. Васильев А. В. Теория государства и права : курс лекций. Москва : ФЛИНТА : МПСИ, 2006. 200 с.
7. Скакун О. Ф. Теория государства и права : учебник. Харьков : Консум, 2000. 704 с.
8. Абрамова А. А. Эффективность механизма правового регулирования : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Красноярск. гос. ун-т. Красноярск, 2006. 24 с.
9. Осипов М. Ю. Механизм правового регулирования и механизм реализации права: понятие и соотношение. *Современное право*. 2013. № 12. С. 16–21.
10. Шундииков К. В. Правовые механизмы: основы теории. *Государство и право*. 2006. № 12. С. 12–21.
11. Коструба А. В. Юридичні факти в механізмі правоприпинення цивільних відносин : монографія. Київ : Ін Юре, 2014. 416 с.
12. Сімутіна Я. В. Щодо механізму правового регулювання трудових відносин у сучасних умовах. *Часопис Київського ун-ту права*. 2015. Вип. 3. С. 188–192.
13. Калашник О. М. Механізм правового регулювання цивільних відносин як об'єкт наукових досліджень: генеза та сутність. *Юридичний часопис Нац. акад. внутр. справ*. 2017. № 2(14). С. 136–149.
14. Куракін О. М. Структура механізму правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського ун-ту. Серія «Право»*. 2015. Вип. 35. Ч. 2. Т. 2. С. 46–49.
15. Качибая Г. З. Механизм правового регулирования : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.01 / Тбилис. гос. ун-т им. Ив. Джавахишвили. Тбилиси, 2002. 70 с.
16. Кривицький Ю. В. Механізм правового регулювання в сучасній теорії права. *Часопис Київського ун-ту права*. 2009. Вип. 4. С. 74–79.
17. Прилуцький Р. Б. Правові механізми у сфері господарювання. *Юридична наука*. 2013. № 5. С. 26–39.
18. Сизов В. Е. Механизм правового регулирования как социально-правовая категория. *Вестник Нижегородского ун-та им. Н. И. Лобачевского. Серия «Право»*. С. 161–167.
19. Радченко О. Родові ознаки категорії «механізм» в соціальних науках. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. Вип. 3. С. 19–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2013_3_5 (дата звернення: 08.04.2020).
20. Семчик О. В. Механізм реалізації права на землі залізничного транспорту України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Київський нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2014. 186 с.

21. Сырых В. М. Теория государства и права : учебник для вузов. Москва : Юстицинформ, 2007. 461 с.
22. Гнатюк М. Д. Правозастосування та його місце в процесі реалізації права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.01 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2007. 19 с.
23. Алексеев С. С. Теория права. Москва : БЕК, 1994. 224 с.
24. Баранов А. П. Механизм правового регулирования как процессуальная система. *История государства и права*. 2011. № 8. С. 41–44.
25. Матузов Н. И. Личность. Права. Демократия. Саратов : Изд-во Саратовского гос. ун-та. 292 с.
26. Гревцов Ю. И. Правовые отношения и осуществление права : монография. Ленинград : ЛГУ, 1987. 127 с.
27. Осипов М. Ю. Механизм правового регулирования и его типы. *Право и государство: теория и практика*. 2006. № 3. С. 134–141.
28. Шарабанов С. В. Механизм правового регулирования, его понятие и структура: обзор теоретических подходов. *Вопросы российской и международного права*. 2018. Т. 8. № 3А. С. 7–12.
29. Тарахонич Т. І. Механізм дії права, механізм правового регулювання, механізм реалізації права: особливості взаємодії. *Держава і право. Юрид. і політ. науки*. 2010. Вип. 50. С. 13–18.
30. Будзяк О. С., Будзяк В. М. Проблеми управління екологічнобезпечним землекористуванням. *Агросвіт*. 2017. № 5. С. 3–9.

Анотація

Лісова Т. В. Правовий механізм відновлення земель: окремі аспекти. – Стаття.

Статтю присвячено проблемі правового механізму відновлення земель. Досліджено зміст, структуру та особливості правового механізму відновлення земель. У статті зазначається, що перші наукові доробки щодо механізму правового регулювання були напрацьовані ще за радянську добу. У той історичний період з'являються перші дослідження, присвячені вивченню яких механізму правового регулювання. Підкреслюється актуальність вказаного питання в сучасних умовах. Наведено різні позиції вчених щодо розкриття зазначеної категорії. Наголошено, що серед науковців бракує одностайності в розумінні категорії «механізм правового регулювання». Підкреслюється, що вказаній категорії, як певній системі правових засобів, притаманна комплексність.

Зроблено наголос на тому, що категорії «механізм правового регулювання» і «правове регулювання» нерозривно пов'язані між собою. Вказані два погляди на правове регулювання суспільних відносин: правове регулювання, як процес впливу держави на суспільні відносини через норми права, ґрунтуються на предметі й методи такого регулювання; воно є сукупністю норм права, що регламентують ті чи інші суспільні відносини.

Зазначається, що в умовах близького до критичного стану земель, посилення їх деградації особливої актуальності набуває дослідження правового механізму відновлення земель. Акцентовано увагу на структурі правового механізму відновлення земель, який складається зі складників, об'єднаних прагненням досягти відповідної мети. Вказується, що до змісту зазначеного механізму входять правові норми, присвячені регламентації заходів відновлення земель, відшкодуванню втрат сільськогосподарського й лісогосподарського виробництва. Зроблено пропозиції щодо удосконалення правового забезпечення у вказаній сфері. У статті головним засобом забезпечення дії юридичних норм розглядаються правовідносини. Правовим підґрунтям правового механізму є нормативно-правові акти.

Підкреслюється, що вагомим складником правового механізму відновлення земель виступає юридична відповідальність за порушення законодавства в цій сфері.

Ключові слова: землі, ґрунти, відновлення, використання, правовий механізм, механізм правового регулювання, зміст, структура, комплексність, засоби.

Summary

Lisova T. V. Legal mechanism of land restoration: some aspects. – Article.

The article is devoted to the problem of the legal mechanism of land restoration. The content, structure and features of the legal mechanism of land restoration are studied. The article notes that the first scientific works on the mechanism of legal regulation were developed during the Soviet era. In that historical period, the first studies appeared to study the mechanism of legal regulation. The urgency of this issue in modern conditions is emphasized. Different positions of scientists on the disclosure of this category are given. The given points of view on this subject are analyzed. Appropriate comments have been made. It is emphasized that there is a lack of unanimity among scholars in understanding the category of «mechanism of legal regulation». It is emphasized that this category, as a certain system of legal remedies, is characterized by complexity.

It is emphasized that the categories «mechanism of legal regulation» and «legal regulation» are inextricably linked. There are two views on the legal regulation of social relations: legal regulation, as a process of state influence on public relations through the rule of law, is based on the subject and method of such regulation; it is a set of rules of law governing certain social relations. It is noted that in the conditions close to the critical state of lands, intensification of their degradation, the study of the legal mechanism of land restoration becomes especially important. Emphasis is placed on the structure of the legal mechanism of land restoration, which consists of components united by the desire to achieve the goal. It is pointed out that the content of this mechanism includes legal norms on the regulation of land restoration measures, compensation for losses of agricultural and forestry production. Proposals have been made to improve the legal framework in this area. The article considers legal relations as the main means of ensuring the effect of legal norms. The legal basis of the legal mechanism are regulations.

It is emphasized that an important component of the legal mechanism of land restoration is legal liability for violations of legislation in this area.

Key words: lands, soils, restoration, use, legal mechanism, mechanism of legal regulation, content, structure, complexity, means.